

СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ РАДІОЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Тернавська Анастасія Андріївна

*кандидат юридичних наук, докторант
відділу проблем кримінального права,
кримінології та судоустрою*

*Інститут держави і права імені В.М. Корецького
Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

Рівень небезпечності протиправних посягань у сфері радіоекологічної (ядерної та радіаційної) безпеки зумовлює актуальну потребу та пріоритетність недопущення негативних наслідків використання ядерних і радіоактивних матеріалів, відвернення загрози настання таких наслідків шляхом запобігання кримінальним практикам даної категорії.

В основі виділення досліджуваного феномену як окремого виду злочинності покладено відповідну сферу суспільних відносин, адже явища і процеси, що відбуваються у сфері радіоекологічної безпеки, у сукупності та взаємодії впливають на формування детермінуючих чинників, а відтак прямо або опосередковано зумовлюють власне сам феномен злочинної поведінки у цій сфері.

Вочевидь, ефективне запобігання та протидія злочинності у цій сфері потребує відповідного наукового забезпечення такої діяльності, насамперед чіткого уявлення щодо сутності, сучасного стану цього феномену. Відтак, вивчення і розв'язання задач щодо надання кримінологічної характеристики злочинності у сфері радіоекологічної безпеки є актуальним завданням кримінологічної науки.

Одним із методів, що застосовується при кримінологічному аналізі, є метод структурного аналізу, сутність якого полягає в диференціації системного об'єкта, подальшому дослідженні та наданні характеристики його складовим елементам. При цьому структурування може мати кілька варіантів залежно від мети та задач дослідження. У нашому дослідженні структурний аналіз спрямовується насамперед на дослідження змісту злочинів у сфері радіоекологічної безпеки, до яких ми відносимо ст. 265 КК України «Незаконне поводження з радіоактивними матеріалами», ст. 265¹ КК України «Незаконне виготовлення ядерного вибухового пристрою чи пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію», ст. 267 КК України

«Порушення правил поведження з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами», ст. 267¹ КК України «Порушення вимог режиму радіаційної безпеки», ст. 274 КК України «Порушення правил ядерної або радіаційної безпеки». Початковим роком досліджуваного періоду обрано 2002 р. – перший повний рік після набуття чинності КК України, відповідно до норм якого визначена система зазначених злочинів.

Аналіз офіційних статистичних джерел дає підстави для висновку, що найрідше обліковувались злочини за ст. 265¹ КК України «Незаконне виготовлення ядерного вибухового пристрою чи пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію». Зауважимо, що норми як ст. 265¹ КК України, так і ст. 267¹ КК України є відносними новелами кримінального законодавства, адже описані диспозицією діяння були криміналізовані у 2007 році унаслідок прийняття законів України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо боротьби з ядерним тероризмом у зв'язку з ратифікацією Міжнародної конвенції про боротьбу з актами ядерного тероризму» № 1071-V від 24.05.2007 [1] та «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо відповідальності за порушення правил радіаційної безпеки» № 966-V від 19.04.2007 року [2]. Уведення до КК України зазначених статей було зумовлене необхідністю узгодження положень національного законодавства з зазначеними вище міжнародними документами, які зокрема передбачають застосування заходів кримінально-правового впливу у разі відповідних порушень. Як засвідчують статистичні відомості, з часу криміналізації зазначеного діяння за ст. 265¹ КК України «Незаконне виготовлення ядерного вибухового пристрою чи пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію» порушувалось кримінальне провадження лише раз (у 2017 році).

Як і деякі інші кримінально-правові норми, що встановлюють відповідальність за злочини досліджуваної категорії, ст. 274 є новелою чинного КК України. Подібно до ст. 265¹ КК України, застосування норм, що встановлюють відповідальність за порушення правил ядерної або радіаційної безпеки (ст. 274 КК України) також має одиничний характер. Так, за весь період дослідження було виявлено лише 12 таких злочинів, що становить лише 1,5% у структурі усіх досліджуваних злочинів. Підставами для порушення кримінальних проваджень були порушення оперативним персоналом і посадовими особами атомної електростанції відповідних інструкцій щодо правил ядерної або радіаційної безпеки й ліквідації аварій, що створило загрозу настання

тяжких наслідків. Крім того, за ст. 274 КК України порушувались провадження за повідомленнями із залізниці щодо радіаційно небезпечного металобрухту, потужність гамма-випромінювання якого значно перевищує встановлену норму, що створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків [3, с. 89].

Не зважаючи на незначну кількість облікованих злочинів даної категорії, думається, що реальна їх кількість є значно більшою. Зокрема, К.В. Плевою «наводяться докази того, що статистичні дані про поширеність правопорушень у сфері поводження з радіоактивними матеріалами слід оцінювати з врахуванням високого ступеня латентності, оскільки радіоактивний вплив не фіксується органами почуття людини без спеціальних реєструючих приладів, а особи, відповідальні за радіоактивну безпеку, часто не зацікавлені в розголошенні фактів незаконних дій, якщо вдалося попередити настання шкідливих наслідків» [4, с. 9].

Отже, статистично практично повністю злочини у сфері радіоекологічної безпеки представлені незаконним поводженням з радіоактивними матеріалами (ст. 265 КК України) – 29,4%, порушенням правил поводження з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами (ст. 267 КК України) – 12,3% та порушенням вимог режиму радіаційної безпеки (ст. 267¹ КК України) – 56,8%.

Як зауважує С.А. Новачук, який досліджував правозастосовну практику щодо порушення вимог режиму радіаційної безпеки, «такі правопорушення поширені, проте, переважно, одноманітні, зважаючи на розповсюдженість типових злочинних та інших протиправних дій. Водночас, є підстави вважати, що згадані правопорушення мають значну латентну складову, становлять підвищену небезпеку у зв'язку із вчиненням їх службовими особами або за сприяння останніх» [5, с. 28].

Що стосується інших видів досліджуваних злочинів, зазначимо, що предметом як незаконного поводження з радіоактивними матеріалами, так і порушення правил поводження з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами є радіоактивні матеріали, зокрема ядерні матеріали, радіоактивні речовини і радіоактивні відходи, а також радіаційні джерела і джерела радіоактивного (іонізуючого) випромінювання. Однією з передумов відносної поширеності таких посягань є їх активне застосування для виробничих, медичних потреб, а також і наукових досліджень.

Отже, розраховані показники структури злочинності у сфері радіоекологічної безпеки можуть стати складовою кримінологічної характеристики стану досліджуваного виду злочинності, дослідження її

детермінант та основою для розроблення та здійснення відповідних заходів протидії злочинам даної категорії.

Література:

1. Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо боротьби з ядерним тероризмом у зв'язку з ратифікацією Міжнародної конвенції про боротьбу з актами ядерного тероризму: Закон України від 24.05.2007 № 1071-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1071-16#Text> (дата звернення: 12.08.2023).

2. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо відповідальності за порушення правил радіаційної безпеки: Закон України від 19.04.2007 № 966-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-16#Text> (дата звернення: 12.08.2023).

3. Турлова Ю. А. Екологічна злочинність в Україні: кримінально-правові та кримінологічні засади протидії: монографія. Київ : Знання України, 2018. 459 с.

4. Плева К. В. Кримінальна відповідальність за суспільно небезпечні діяння стосовно радіоактивних матеріалів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук, 2005. 16с.

5. Новачук С. А. Розслідування порушення вимог режиму радіаційної безпеки : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2020. 224 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-351-7-75>

ПАРАМЕТРИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Фролова Олена Григорівна

кандидат юридичних наук,

*професор кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності
Навчально-науковий інститут права імені князя Володимира Великого
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»
м. Київ, Україна*

Для того, щоб правильно забезпечити кримінально-правову охорону фармацевтичної діяльності, потрібно встановити, які негативні, несприятливі діяння, що вчиняються людьми, є настільки